DINAMICA ÎNCREDERII SOCIALE ÎN SPRIJINUL INSTITUȚIONAL ȘI INTERPERSONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA[9]

Victor MOCANU, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM
Email : atitudinemd@gmail.com
orcid.org/0000-0002-9967-9097

Ion MOCANU, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM
Email : mocanu.i@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6423-0567

THE SOCIAL DYNAMICS OF TRUST IN INSTITUTIONAL AND INTERPERSONAL SUPPORT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Summary

The study explores the dynamics of trust in the Republic of Moldova, highlighting a significant disparity between high levels of interpersonal trust and low levels of trust in institutions. Respondents express the most confidence in their family members (63%), followed by friends (41%) and colleagues (33%), while the state (6%) and local government (9%) are met with skepticism. This reliance on personal connections appears to be a reaction to systemic inefficiencies, bureaucratic corruption, and inadequate public service delivery. The pandemic has further intensified these trust patterns, underscoring the importance of social cohesion in times of crisis. Moldova's low institutional trust is tied to ongoing political and economic instability, but efforts toward democratic progress and European integration present opportunities for better governance and increased public confidence. To enhance social trust and promote sustainable development, it is essential to address institutional weaknesses and encourage civic engagement.

Keywords: *interpersonal trust, institutional trust, social capital, civic engagement, social resilience*

Republica Moldova, ca orice altă societate a secolului XXI, se confruntă în prezent cu multiple provocări legate de reziliența și coeziunea socială. În acest context, nivelul de încredere în instituțiile sociale este extrem de important pentru asigurarea stabilității și dezvoltării durabile a națiunii. După Declarația de Independență, Republica Moldova a trecut printr-o perioadă lungă și complexă de tranziție, care a influențat profund încrederea cetățenilor în instituții. Procesele continue de democratizare, reformare socio-economică și schimbare socială au creat un climat mai mult sau mai puțin stabil pentru populație. Drept urmare, probleme precum corupția, ineficiența, interferența politică și lipsa de transparență au subminat încrederea în instituții, inclusiv în guvern, sistemul de justiție, partidele politice și mass-media. Stabilitatea socială a Republicii Moldova depinde în mare măsură de încrederea pe care cetățenii o au în instituțiile statului, or într-o societate în care majoritatea cetățenilor au încredere în instituțiile-cheie, există un nivel mai ridicat de cooperare, unitate și ordine. Cu cât mai mulți oameni consideră că instituțiile sunt corecte și juste, cu atât se simt mai în siguranță și mai susținuți de acestea. Prin urmare, încrederea în instituții este o condiție esențială pentru dezvoltarea afacerilor, integrarea socială și participarea activă la viața civică. Deoarece încrederea în instituțiile sociale din Republica Moldova a scăzut în ultimii ani, este important să identificăm cauzele care afectează acest nivel de încredere.

Această lucrare va explora dinamica încrederii în instituțiile sociale din Republica Moldova, factorii care influențează acest nivel de încredere, precum și va propune măsuri pentru promovarea încrederii sociale. Analiza literaturii de specialitate și identificarea unor exemple relevante din diverse contexte, ne permite să oferim soluții posibile și sugestii pentru a gestiona situația din domeniu și a încuraja încrederea în instituțiile sociale din Republica Moldova. Obiectivul nostru este să subliniem rolul acestor instituții în consolidarea încrederii și coeziunii sociale în contextul Republicii Moldova și să contribuim

[9] Această lucrare a fost elaborată în cadrul subprogramului 01.05.01 – „Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice"

la dezvoltarea unui cadru teoretic și practic care să sprijine încrederea și angajamentul social. Ne dorim să ajutăm la construirea și întărirea încrederii într-o instituție solidă, care să susțină integritatea structurală a Republicii Moldova în această perioadă de tranziție, care se pare că nu mai are un sfârșit. Încrederea între oameni este esențială pentru o conviețuire armonioasă, pentru consolidarea democrației și pentru dezvoltarea durabilă a instituțiilor statului.

Încrederea în persoanele din jur facilitează cooperarea și întărește legăturile sociale. Având în vedere importanța încrederii sociale, tot mai multe studii încearcă să identifice factorii care o constituie și modul în care aceasta se dezvoltă. Există dezbateri semnificative pe acest subiect, însă cercetătorii sunt, în general, de acord că procesul de construire a încrederii este specific fiecărui context, iar factorii care pot fi esențiali pentru apariția încrederii sociale într-o țară pot să fie irelevanți în alte contexte.

Conceptul de încredere în instituțiile sociale este o componentă esențială a coeziunii sociale și a stabilității într-o societate. Aceasta a fost definită și teoretizată de-a lungul timpului de mulți sociologi. Anthony Giddens afirmă că „încrederea este văzută ca o creștere a certitudinii în relațiile sociale, bazată pe experiențele anterioare și pe așteptările privind comportamentul viitor al celorlalți" [1]. În contrast, Niklas Luhmann definește încrederea ca o acceptare a riscului, care ajută la simplificarea complexității comunicării [2].

Cercetările sociologice au identificat mai mulți factori care influențează încrederea în instituțiile sociale. Teoria capitalului social a lui Robert Putnam este una dintre cele mai importante, subliniind că relațiile sociale și rețelele interumane sunt fundamentale pentru încrederea în instituții. Această teorie susține că participarea civică, interacțiunea socială și sentimentul de apartenență la comunitate sunt esențiale pentru construirea încrederii instituționale [3].

Karen S. Cook analizează încrederea într-un context social mai amplu, investigând procesele și mecanismele care o susțin și impactul acesteia asupra cooperării și interacțiunilor sociale. Cook reunește diverse perspective teoretice asupra încrederii, subliniind importanța sa în organizații, comunități și relațiile interumane. Lucrarea sa oferă o viziune cuprinzătoare asupra naturii complexe a încrederii și a factorilor care o influențează [4]. Diego Gambetta explorează

natura încrederii și modul în care aceasta se construiește sau se erodează în relațiile de cooperare. El analizează mecanismele psihologice și sociale care stau la baza încrederii și cooperării sociale. Analizele sale teoretice și studiile de caz subliniază factorii care influențează dezvoltarea încrederii, precum și modalitățile prin care aceasta poate fi restaurată sau deteriorată, discutând aspecte precum reciprocitatea, hazardul moral și structurile relaționale [5].

Bo Rothstein abordează problemele și dilemele legate de încredere și cooperare socială în societățile contemporane. Lucrarea sa investighează impactul „capcanelor sociale" asupra încrederii și solidarității sociale. Potrivit lui Rothstein, structurile sociale defectuoase și problemele de coordonare pot submina încrederea și pot crea cercuri vicioase autoalimentate de comportamente dăunătoare. Instituțiile eficiente și politicile publice bine concepute pot contracara aceste situații și pot stimula încrederea instituțională [6]. Pamela Paxton analizează pierderea capitalului social în Statele Unite și consecințele acesteia asupra încrederii și coeziunii sociale. Prin analiza diferitelor măsurători și a datelor empirice, ea identifică sursele declinului încrederii și angajamentului civic, precum și modalitățile de restaurare a capitalului social în SUA [7].

Evoluția încrederii în instituțiile sociale devine un subiect și mai captivant, dacă îl analizăm dintr-o perspectivă comparativă între societățile din Europa de Vest și cele din Europa de Est. În general, societățile din Vest au o tradiție îndelungată de încredere în instituții, bazată pe valori democratice, stat de drept și guvernare eficientă. De obicei, instituții precum guvernul, sistemul de justiție, poliția și mass-media au beneficiat de un nivel ridicat de încredere din partea cetățenilor. Totuși, în ultimele decenii, s-a observat o scădere a acestei încrederi, cauzată de crize economice, schimbări demografice, polarizare politică și lipsa de transparență instituțională. În Europa de Est, tranzițiile politice și economice profunde au marcat întreaga regiune după prăbușirea Uniunii Sovietice. În această parte a lumii, încrederea în instituțiile sociale a fost afectată de experiențe precum desființarea vechilor structuri, corupția, instabilitatea politică și dificultățile economice. Cu toate acestea, pe măsură ce democrația s-a consolidat și integrarea europeană a avansat, încrederea instituțională a început să crească în țări precum Polonia și Cehia. În Republica

Moldova, tranziția a fost, de asemenea, dificilă, însoțită de corupție și guvernare ineficientă și instabilitate politică, ceea ce a dus la faptul că problemele economice au persistat. Acest context a dus la un nivel scăzut de încredere în instituții precum guvernul, justiția și poliția. Factorii etnici și geopolitici contribuie și ei la polarizarea socială și la erodarea încrederii interetnice. Respectiv, compararea Europei de Vest cu Europa de Est și Republica Moldova scoate în evidență diferențele în încrederea instituțională, influențate de istorie, politică și cultură.

În acest studiu am aplicat analiza datelor secundare prin utilizarea rezultatelor cercetărilor din teren din mai multe valuri ale BOP, efectuate de Institutul de Politici Publice. În mod specific, au fost examinate datele pentru patru valuri: iunie 2021 (n1=1161), noiembrie 2022 (n2=1132), august 2023 (n3=1215) și octombrie 2024 (n4=1100 respondenți), ceea ce ne permite investigarea tendințelor și dinamicii longitudinale ale atitudinilor populației din Republica Moldova. În analiza acestor tendințe, cadrul teoretic se bazează pe teoriile încrederii, care conceptualizează încrederea socială ca fiind influențată de două surse distincte: predispozițiile culturale și condițiile contextuale. Factorii dispoziționali derivă din normele și valorile culturale, fiind astfel relativ stabili și mai puțin sensibili la fluctuațiile pe termen scurt. Pe de altă parte, factorii contextuali, modelați de mediul politic, economic și social, sunt mai dinamici și pot suferi schimbări rapide.

Dinamicile încrederii instituționale în Republica Moldova între iunie 2021 și octombrie 2024 sunt fluctuante, evidențiind contextul socio-politic și economic al acelei perioade. În acest interval, Republica Moldova a trecut de la un guvern socialist la o administrație pro-europeană, a traversat perioada post-pandemică COVID-19, a fost afectată de consecințele războiului din Ucraina și s-a confruntat cu o criză energetică tot mai profundă. Fiecare dintre acești factori a avut un impact asupra percepțiilor publicului referitoare la performanța și legitimitatea instituțiilor. Datele din cele patru valuri ale Barometrului Opiniei Publice reflectă nivelurile cumulative de încredere („foarte multă încredere” și „oarecare încredere”) în instituțiile-cheie și oferă o imagine de ansamblu asupra modului în care societatea din Republica Moldova reacționează la presiunile structurale și contextuale.

Tabelul 1. *Evoluția încrederii în instituții a populației Republicii Moldova înanii 2021-2024*

	Distribuția cumulativă a răspunsurilor "Multă încredere" și "Oarecare încredere"			
Instituția	Iunie, 2021	Noiembrie 2022	August 2023	Octombrie 2024
Guvern	18,5%	28,0%	28,4%	23,7%
Parlament	15,1%	24,3%	26,7%	20,5%
Președinte	47,0%	34,1%	35,8%	35,3%
Justiție	18,5%	17,7%	22,5%	15,2%
Armată	42,0%	26,9%	32,6%	30,1%
Biserică	72,6%	62,5%	58,0%	63,4%
Primăria locală	55,3%	55,6%	55,4%	55,1%
Partide politice	18,5%	16,5%	17,3%	9,4%
Mass media	44,8%	43,3%	41,0%	30,9%

Sursa: *Institutul de Politici Publice, Barometrul Opiniei Publice, Iunie 2021, Noiembrie 2022, August 2023, Octombrie 2024; n1=1161 r, n2=1132 r, n3=1215 r. n4=1100*

În iunie 2021, guvernul socialist era încă la putere, iar țara se confrunta cu o criză socioeconomică complexă din cauza pandemiei. Încrederea în guvern se situa la 18,5%, reflectând nemulțumirea generală față de modul în care a fost gestionată pandemia și deficiențele în guvernanță. Totuși, până în noiembrie 2022, acest procent a crescut la 28,0%, pe măsură ce guvernul pro-european PAS, ales recent, a făcut progrese în gestionarea crizei refugiaților cauzate de războiul din Ucraina. Această încredere a scăzut la 23,7% până în octombrie 2024, ceea ce sugerează că crizele prelungite, cum ar fi penuria de energie și eșecul guvernului de a răspunde așteptărilor legate de guvernanță au erodat treptat optimismul inițial al publicului.

Încrederea publicului în Parlament a urmat un tipar similar. În iunie 2021, doar 15,1% dintre respondenți aveau încredere în Parlament, din cauza nemulțumirii față de regimul politic condus de socialiști. Promisiunile guvernului pro-european de a reforma din rădăcină întregul sistem politic au dus la o creștere treptată a încrederii, atingând un maxim de 26,7% în august 2023. Totuși, până în octombrie 2024, acest procent a scăzut la 20,5%, reflectând dezamăgirea publicului față de activitatea legislativă și polarizarea peisajului pre-electoral. Aceste scăderi subliniază faptul că reformele structurale, de obicei lente și controversate, nu au reușit să satisfacă așteptările populației în timp util.

Încrederea în instituția președinției a urmat un tipar diferit. În timpul pandemiei, în iunie 2021, încrederea era neobișnuit de mare, atingând 47,0%, ceea ce reflecta percepția doamnei Președinte ca o figură unificatoare într-o perioadă de criză națională. Deși provocările guvernării au crescut, acest nivel a scăzut la 34,1% până în noiembrie 2022 și s-a stabilizat la aproximativ 35% în anii 2023 și 2024. Astfel, nivelurile de încredere din ultima perioadă sugerează că, deși președinția a păstrat o autoritate simbolică, capacitatea sa de a influența încrederea publicului a fost afectată de provocările sistemice persistente.

Încrederea în sistemul judiciar a variat între 15,2% și 22,5% în această perioadă. Aceste cifre subliniază scepticismul față de eficiența reformelor judiciare și independența sistemului. Rezultatele s-au îmbunătățit oarecum în 2023, probabil datorită retoricii politice sporite privind măsurile anticorupție, dar au scăzut din nou la 15,2% în 2024.

Alte instituții au prezentat și ele dinamici interesante ale încrederii. De exemplu, încrederea în armată, o instituție care tradițional se bucura de un nivel înalt de încredere, a scăzut de la 42,0% în iunie 2021 la 26,9% în noiembrie 2022. Încrederea a fost recuperată parțial – la 30,1% până în octombrie 2024, dar a rămas sub nivelurile dinainte de criză, reflectând o schimbare generală în atenția publicului către problemele interne.

În mod similar, încrederea în biserică a scăzut de la 72,6% în 2021 la un minim de 58,0% în 2023, înainte de a ajunge la 63,4% în 2024. Această fluctuație poate reflecta atât tendințele de secularizare, cât și rolul variabil al bisericii în abordarea preocupărilor societale în perioade de instabilitate politică și socială.

În contrast, încrederea în primării a rămas constantă, la aproximativ 55% pe parcursul acestei perioade, cu foarte puține fluctuații. Acest lucru se poate explica prin legătura directă a primăriilor cu viața cotidiană a cetățenilor, care le percep ca fiind mai puțin afectate de crizele politice naționale. În schimb, încrederea în partidele politice și în mass-media a scăzut semnificativ, partidele politice înregistrând o cădere abruptă de la 18,5% în iunie 2021 la doar 9,4% în octombrie 2024. Aceasta sugerează o alienare tot mai profundă a publicului față de politicile desfășurate de partide, care produc efecte de polarizare și percepții de ineficiență. De asemenea, încrederea în mass-media a scăzut de la 44,8% în 2021 la 30,9% în 2024, reflectând un scepticism generalizat, în urma percepțiilor

de partizanat și a rolului pe care mass-media l-a avut în polarizarea societății. În ansamblu, dinamica încrederii instituționale în această perioadă ilustrează o interacțiune complexă între predispozițiile culturale și factorii contextuali. Pe de o parte, încrederea în instituții precum biserica și autoritățile locale se bazează pe așteptări culturale relativ stabile. Pe de altă parte, încrederea în instituțiile guvernamentale, Parlament și partide politice variază în funcție de condițiile politice și economice actuale. Răspunsul publicului la diversele crize din Moldova evidențiază importanța abordării nu doar a provocărilor imediate, ci și a problemelor structurale și sistemice pentru a construi încrederea pe termen lung. Dinamica opiniei publice cu privire la direcția de dezvoltare a Republicii Moldova între iunie 2021 și octombrie 2024 reflectă provocările sociopolitice și economice semnificative cu care s-a confruntat țara în această perioadă. Distribuția răspunsurilor privind direcția direcția de dezvoltare a țării arată cum contextul în schimbare a influențat sentimentul public.

Tabelul 2. *Evoluția opiniilor respondenților privind direcția de dezvoltare a țării*

Perioada	Direcția este corectă	Direcția este greșită	Nu știu/ Nu răspund
Iunie 2021	29,6%	63,9%	6,5%
Noiembrie 2022	24,3%	65,8%	9,9%
August 2023	32,0%	57,8%	10,3%
Octombrie 2024	39,2%	46,7%	14,1%

Sursa: *Institutul de Politici Publice, Barometrul Opiniei Publice, Iunie 2021, Noiembrie 2022, August 2023, Octombrie 2024; n1=1161 r, n2=1132 r, n3=1215 r. n4=1100*

În iunie 2021, în ultimele luni ale guvernului socialist, 29,6% dintre respondenți credeau că țara mergea în direcția corectă, în timp ce 63,9% considerau că direcția era greșită. Acea perioadă a coincis cu pandemia COVID-19, care a pus la încercare sever managementul guvernului în domeniul sănătății și provocările economice. În general, nemulțumirea publicului putea fi amplificată de distribuția limitată a vaccinurilor, infrastructura medicală deficitară și stagnarea economică. Nivelul ridicat de evaluări negative reflectă

lipsa de încredere în abilitatea conducerii socialiste de a gestiona aceste crize eficient. În noiembrie 2022, odată cu preluarea puterii de către guvernul pro-european al PAS, doar 24,3% considerau că țara merge în direcția corectă, iar 65,8% considerau că merge într-o direcție greșită. Aceasta reprezenta o scădere și ar putea indica faptul că optimismul inițial al publicului, după alegerile din iulie 2021, s-a disipat. La acel moment pandemia COVID-19 nu mai reprezenta principala preocupare, fiindcă Republica Moldova era puternic afectată de războiul din Ucraina. Țara a trebuit să acorde un ajutor semnificativ refugiaților ucraineni, să securizeze granița și să gestioneze tensiunile geopolitice generate de conflict. Deși necesare, aceste măsuri au putut să abată atenția de la reformele interne și recuperarea economică, alimentând nemulțumirea generală a publicului. Criza energetică emergentă a început să apese asupra bugetelor gospodăriilor și să diminueze și mai mult optimismul.

Datele din tabelul 3 evidențiază nivelul de încredere al respondenților în diverse surse de acordare de ajutor. Aceste date relevă încrederea sporită în rețelele personale (familie, prieteni, vecini și colegi), compartiv cu cea în instituțiile verticale, cum ar fi statul și administrația locală. Rezultatele indică un dezechilibru semnificativ, în care încrederea în rețeaua personală este considerabil mai puternică decât în structurile instituționale.

În consecință, relațiile orizontale se bucură de cel mai înalt nivel de încredere, rudele fiind percepute ca fiind cele mai de încredere: 63% dintre respondenți afirmă că s-ar putea baza pe rude în caz de nevoie. De fapt, prietenii se bucură de o încredere mai mare decât instituțiile verticale: 41%, colegii 33%, iar vecinii 21%. Acest model sugerează o puternică dependență de rețelele sociale informale în momentele dificile, probabil datorită proximității, accesibilității și percepției de fiabilitate. Pe de altă parte, încrederea în instituțiile verticale este foarte scăzută. Numai 6% dintre respondenți au o mare încredere în puterea centrală, iar 9% în primăria locală. Această diferență susține ideea unei lacune critice în sprijinul instituțional—eficacitatea și fiabilitatea acestuia. Peste 90% dintre respondenți, în cazul statului și al administrației locale, au declarat fie că nu au încredere, fie că au doar o încredere limitată în aceste entități, ceea ce indică un eșec sistemic de a răspunde așteptărilor cetățenilor în ceea ce privește sprijinul. Cu siguranță, încrederea scăzută în instituții reflectă frustrarea față

de ineficiența birocratică, corupția și serviciile sociale deficitare, agravate de provocările sociopolitice și economice mai ample.

Tabelul 3. *Încrederea respondenților în ajutorul primit din partea instituțiilor/ persoanelor*

În ce măsură credeți că puteți conta pe ajutorul de la următoarele instituții/persoane?						
		Nu am deloc încredere	În mică măsură	În mare măsură	În foarte mare măsură	Nu știu/ nu răspund
Instituția/ persoana	Puterea centrală	49,3%	43,1%	5,0%	1,2%	1,4%
	Primăria	44,5%	44,5%	7,9%	1,1%	2,1%
	Rudele	7,1%	29,0%	44,2%	18,8%	0,9%
	Prietenii	15,9%	40,7%	32,8%	8,1%	2,5%
	Vecinii	36,9%	38,8%	17,1%	4,1%	3,1%
	Colegii	32,7%	36,9%	23,1%	3,9%	3,4%

Sursa: *Tabel elaborat de autor.*

Preferința pentru rețelele de sprijin orizontale reflectă o dinamică culturală și socială în care oamenii consideră că relațiile interumane sunt mai directe și de încredere. În condiții de incertitudine economică, instabilitate politică sau o istorie de deficiențe instituționale, indivizii se îndreaptă natural către cei apropiați pentru ajutor. Aceasta este cu atât mai evident în societățile care își bazează gestionarea adversităților pe legăturile de familie și comunitate. Această situație evidențiază un mare dezechilibru în ceea ce privește încrederea. Datele sugerează că incapacitatea statului de a crea un sistem de sprijin solid și de încredere conduce la o dependență constantă de rețelele informale, ceea ce poate agrava inegalitatea. De exemplu, persoanele care nu au legături personale puternice pot fi deosebit de vulnerabile, deoarece nu dispun de capital social pe care să se bazeze în momentele dificile. În plus, încrederea scăzută în instituții sugerează o posibilă erodare a angajamentului civic, deoarece cetățenii s-ar putea simți fie deconectați, fie deziluzionați de structurile formale de guvernare.

Concluzii:

Dinamicile încrederii în Moldova variază de la o credulitate înaltă față de cei din jur, până la o stare de paranoia, marcată de o suspiciune generalizată. În timpul crizei pandemice, această dinamică s-a intensificat, evidențiind impactul pe care evenimentele critice îl pot avea asupra relațiilor de încredere din societate. În acest context, încrederea devine o resursă esențială pentru stabilitatea socială, mai ales în perioadele de incertitudine. Ducânt cont de aceasta, este important să promovăm o cultură a încrederii bazată pe cooperare și responsabilitate socială, care să contribuie la reducerea riscurilor globale și locale, la îmbunătățirea calității vieții și la dezvoltarea unei societăți interconectate și reziliente.

Coeziunea socială reprezintă unul dintre principalii factori ai dezvoltării economice și continuă să reflecte interacțiunea dintre încredere și colaborare între actorii sociali. Nivelurile ridicate de încredere socială reduc costurile de tranzacție, îmbunătățesc mediul de reglementare și întăresc fiabilitatea interacțiunilor economice. Pe de altă parte, lipsa coeziunii sociale poate limita investițiile și dezvoltarea. Tendința generală de neîncredere în instituții în Republica Moldova este în mare parte rezultatul corupției endemice, al livrării insuficiente a serviciilor publice și al îngrijorărilor legate de un proces electoral influențat în mod nejustificat. Aceste percepții sunt adânc înrădăcinate și se împletesc cu legăturile strânse dintre elitele economice și politice, generând tendințe oligarhice și subminând încrederea populației în instituțiile democratice.

În fața acestor provocări, Republica Moldova demonstrează progrese în dezvoltarea democratică: pluralismul politic este evident, scena media este extrem de competitivă, iar reformele politice au fost semnificative, subliniind astfel reziliența democratică. Deși societatea civilă este încă subdezvoltată, aceasta are capacitatea de a influența agendele de reformă și de a promova valorile democratice. În plus, orientarea europeană a Republicii Moldova a devenit un element esențial în procesul de democratizare, Uniunea Europeană având un impact considerabil în sprijinirea reformelor și în combaterea tendințelor autocratice.

Cercetările viitoare ar trebui să analizeze mai în detaliu factorii contextuali care influențează încrederea socială. Aceste analize ar putea evidenția modurile subtile în care condițiile politice, economice și sociale afectează procesele de construire a încrederii. Cercetările la această temă subliniază o interacțiune pozitivă între încrederea socială și cea politică, chiar și în societăți cu niveluri scăzute de încredere. Această constatare sugerează că Republica Moldova are potențialul de a ieși din cercul vicios al neîncrederii și subdezvoltării, cu condiția ca reziliența colectivă și cooperarea să fie valorificate eficient. Crizele internaționale, precum pandemia COVID-19, penuria de energie și conflictul militar regional ilustrează capacitatea populației Republicii Moldova de a acționa împreună și de a rezista. Prin fortificarea instituțiilor democratice, combaterea corupției și construirea încrederii sociale, Republica Moldova va putea, în ciuda tuturor provocărilor, să obțină mai multă stabilitate și prosperitate și să-și consolideze aspirațiile europene.

Bibliografie:

1. GIDDENS, A. The Consequences of Modernity. Stanford, CA: Stanford University Press, 1990, https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/10/The-Consequences-of-Modernity-by-Anthony-Giddens.pdf.
2. LUHMANN, N. Trust and Power: Two Works by Niklas Luhmann. Chichester, UK: Wiley, 1979, ISBN:0471997587.
3. PUTNAM, R. D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York, NY: Simon & Schuster, 2000, ISBN: 0-7432-0304-6.
4. COOK, K. S., HARDIN, R., LEVI, M. Cooperation without trust? Russell Sage Foundation, 2005, DOI:10.2189/asqu.51.2.305.
5. GAMBETTA, D. Trust: Making and breaking cooperative relations. Basil Blackwell., 1988, DOI:10.1017/S0048840200017627.
6. ROTHSTEIN, B. Social traps and the problem of trust. Cambridge University Press, 2005, ISBN:9780511490323.
7. PAXTON, P. Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment. American Journal of Sociology, 105(1), 88-127. 1999, https://doi.org/10.1086/210268.